

«ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΚΟΙΜΟΥΝΤΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΞΥΠΝΟΥΝ ΟΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ» ΧΑΝΣ ΚΡΙΣΤΙΑΝ ΑΝΤΕΡΣΕΝ

Μια φορά κι έναν καιρό...

Δύο του Απρίλη. Ημέρα του παιδικού βιβλίου. Ημέρα του παιδικού διηγήματος και του παραμυθιού. Αφορμή, η ημέρα γέννησης του μεγάλου Δανού παραμυθά Χανς Κρίστιαν Άντερσεν (1805-1875), που τα παραμύθια του, γεμάτα φαντασία και υπερβολή, τα έχουν διαβάσει εκατομμύρια παιδιά σ' όλη την υφήλιο. Δικαιολογημένα! Το παραμύθι είναι μια **ευχάριστη διήγηση με θαυμαστά εξωπραγματικά συμβάντα, που κρύβει πολλές αλήθειες της καθημερινής ανθρώπινης ζωής και συνάμα νουθετεί.**

Άρθουρ Σάικ (1894-1951): Τα παραμύθια του Άντερσεν. Εσωτερική εικονογραφία εξωφύλλου (1944), Νέα Υόρκη.

Απ' όσα γνωρίζουμε η παρουσία του παραμυθιού στις ανθρώπινες κοινωνίες ανάγεται με την παρουσία του ανθρώπου πάνω στη γη. Οι γονείς διηγούνταν στα παιδιά τους όσα είδαν και έζησαν στην καθημερινή τους ασχολία, υπερβάλλοντας την πραγματικότητα για τη δημιουργία εντυπώσεων ή για την εκπλήρωση ανεκπλήρωτων ενεργειών και πόθων.

Θεωρείται και είναι **ευτυχής** ο άνθρωπος που στα νηπιακά και παιδικά του χρόνια, πεσμένος στην αγκαλιά της μάνας ή της γιαγιάς άκουσε όμορφα διδακτικά παραμύθια για μάγισσες και βασιλοπούλες σε χώρες μαγικές ή σε

ολόχρυσα παλάτια. Ζώντας σ' αυτούς τους κόσμους αποκοιμιόταν τρισευτυχισμένο σε μια ζεστή αγκαλιά γεμάτη αγάπη κι ελπίδα.

Δυστυχώς, σήμερα σε πολλά σχολεία αλλά και σπίτια το παραμύθι έχει χαθεί. Η γιαγιά, ο παππούς κι μάνα δεν διηγούνται στα μικρά παιδιά τους παραμύθια και αυτά ικανοποιούν την ψυχική ανάγκη στην καλύτερη περίπτωση διαβάζοντας μόνα τους κάποια παραμύθια από πολλά εκλεκτά βιβλία που κυκλοφορούν διάφοροι εκδοτικοί οίκοι, διότι στα σχολεία τα σχολικά προγράμματα δεν δίνουν επαρκή χρόνο για ακρόαση παραμυθιών και στα σπίτια η σύνθεση της σημερινής οικογένειας, πυρηνική κατά το πλείστον, δεν παρέχει χρόνο για τέτοιου είδους ωραίες απολαύσεις. Έτσι το παραμύθι δεν γαλουχεί πλέον τα παιδιά μας, δεν καλλιεργεί τη φαντασία τους, δεν μαγεύει τον ψυχικό τους κόσμο.

Γνωστοί παραμυθάδες όπως ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν, ο Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ, ο Σάρλ Περώ και οι αδελφοί Γκριμ δημιούργησαν μοναδικές, κλασσικές ιστορίες για παιδιά γεμάτες συμβολισμούς που ψυχαγωγούν, συγκινούν και διδάσκουν. Ιστορίες κατασκευασμένες **από τα υλικά των ονείρων...**

Τα παραμύθια αποτελούν διαχρονικές αφηγήσεις γεμάτες συναρπαστικά γεγονότα, που **ενεργοποιούν τη φαντασία** των παιδιών και τα κάνουν να **ταξιδεύουν σε κόσμους μαγικούς όπου τα πάντα είναι δυνατόν να συμβούν**. Αποτελούν το νήμα που **ενώνει την πραγματικότητα με κόσμους μυθικούς**, έξω από το πλαίσιο του χώρου και του χρόνου, όπως συμβατικά γνωρίζουμε.

Υπό την ακριβή έννοιά του, το **παραμύθι** είναι μια σύντομη ή λαϊκή ιστορία που ενσωματώνει το *έθος*, το οποίο μπορεί να εκφραστεί ρητά στο τέλος του ως αξιωματική αρχή. Συγγενές του μύθου αλλά διαφοροποιημένο εννοιολογικά το παραμύθι είναι εξ αρχής μια επινόηση, μια μυθιστοριογραφία, μια φαντασική αφήγηση η οποία ορισμένες φορές χρησιμοποιεί μεταφορικά κάποιο ζώο ως κεντρικό χαρακτήρα του ή εισάγει στερεότυπους χαρακτήρες, όπως ο κατεργάρας. Πολύ συχνά γίνεται ανατρεπτική αλληγορία ενάντια στον φεουδαρχισμό ή την εκάστοτε άρχουσα τάξη, ή μια σύγκρουση του ανθρώπινου με το αόρατο βασίλειο. Προσωποποιεί και εξατομικεύει διαφορετικά στοιχεία **πέρα από τη λογική του χώρου και του χρόνου** και επεκτείνεται αδιάκριτα από τον οργανικό στον ανόργανο κόσμο, από τον άνθρωπο και τα ζώα στα δέντρα, τα λουλούδια, τις πέτρες, τα ρεύματα και τους ανέμους. Το παραμύθι κάνει χρήση **συμβόλων**, τα οποία με ποιητικό, λυρικό αλλά και αλληγορικό τρόπο εκφράζονται και αποδίδουν νόημα στις μεταφορές του.

Ως είδος, το παραμύθι ακολουθεί τρεις γενικές αρχές, προκειμένου να αναφερθεί στον χρόνο, στον τόπο και στα πρόσωπα, που αφορούν το περιεχόμενό του.

Συγκεκριμένα:

- Στο παραμύθι ο χρόνος είναι αόριστος.
- Επίσης αόριστος είναι και ο τόπος της δράσης.
- Η δράση εκτυλίσσεται σχεδόν εξολοκλήρου μέσα από την ανωνυμία των προσώπων.

Τα παραμύθια αντιμετωπίζουν με σοβαρό τρόπο τα **υπαρξιακά διλήμματα του παιδιού δηλαδή την ανάγκη για την αγάπη, για τη ζωή και τον φόβο του θανάτου**. Παράλληλα, οι εικόνες βοηθούν το παιδί να **φανταστεί** και να **προσανατολιστεί στη ζωή του**. Το παραμύθι δίνει **χαρά** στο παιδί και ενισχύει την **αισιοδοξία** και τη **νίκη**.

Ποια είναι όμως η **παιδαγωγική αξία** των παραμυθιών;

Τα παραμύθια, αναντίρρητα, αποτελούν **εργαλείο μάθησης και αγωγής** με ψυχοπαιδαγωγική διάσταση.

Η **μυθοπλασία** συμβάλλει, καταλυτικά, στην ανάπτυξη των γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών. Ειδικότερα, μέσα από αυτές τις μυθικές αλληγορίες, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη, την προσοχή, τη μνήμη, την ικανότητα επεξεργασίας εννοιών, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους, καθώς και να κατανοήσουν τη συμβολική διάσταση της γλώσσας.

Παράλληλα, τα παραμύθια συμβάλλουν στη **συναισθηματική ωρίμασή τους**, καθώς και στην **ενδυνάμωση του ψυχικού τους κόσμου**. Οι μικροί μας φίλοι, ταυτιζόμενοι με τους ήρωες των ιστοριών, **βιώνουν** μαζί τους μια σειρά συναισθημάτων όπως είναι η χαρά, η λύπη, η απογοήτευση, ο φόβος και η λύτρωση. Με αυτόν τον τρόπο, **αναπτύσσουν τη συναισθηματική τους νοημοσύνη**, καθώς **μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται όσα αισθάνονται**.

Τα παραμύθια, επιπρόσθετα, διδάσκουν **ανθρώπινες αξίες** όπως είναι η αλληλεγγύη, η συνεργασία, ο αλtruισμός, η ανιδιοτέλεια, η γενναιότητα, η αγάπη και η φιλία. Τα παιδιά μέσα από αυτές τις ιστορίες μαθαίνουν τι είναι «δίκαιο» και τι «άδικο», την ανακαιότητα της αποδοχής της ετερότητας πάσης φύσεως, καθώς και την έννοια του «καλού» και του «κακού», της επιβράβευσης και της τιμωρίας. Παράλληλα, **καταδικάζονται** φαινόμενα όπως η αδικία, η εκδικητικότητα, η μνησικακία, οι διακρίσεις, ο σφετερισμός και η εκμετάλλευση. Τα παιδιά, επομένως, μέσω της αφήγησης αυτών των ιστοριών

διαμορφώνουν **ηθική συνείδηση**. Τα **ηθικά διδάγματα** αποτελούν, άλλωστε, την πεμπτούσια των παραμυθιών.

Ωστόσο, στην εποχή μας, η κυριαρχία της οθόνης, η υπέρμετρη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων, καθώς και η έλλειψη χρόνου έχουν θέσει τα παραμύθια στο περιθώριο. Οι γονείς είναι αναγκαίο να επενδύσουν στο χρόνο που περνούν δημιουργικά με τα παιδιά τους και να τα μυήσουν στο μαγικό κόσμο των αφηγήσεων. Εκτός των άλλων, και οι ίδιοι μέσω της ανάγνωσης παραμυθιών, θα έχουν την ευκαιρία να *συναντήσουν, ξανά, το παιδί που κρύβεται μέσα τους*.

Γονείς, δημιουργήστε, λοιπόν, αναμνήσεις, αγκαλιάστε τα παιδιά σας, επιλέξτε ένα όμορφο παραμύθι και ετοιμαστείτε για το πιο συναρπαστικό ταξίδι στον κόσμο της φαντασίας, εκεί όπου ζουν μάγισσες, πειρατές, γίγαντες, νεράιδες και ξωτικά...

Ας περιδιαβούμε τώρα τον φανταστικό κόσμο των παραμυθιών με ανάλογα καλλιτεχνικά ερεθίσματα.

Τζοακίνο Ροσίνι: «Η Σταχτοπούτα ή Ο Θρίαμβος της Καλοσύνης» Κωμική όπερα του 1817

Η «Σταχτοπούτα» του Ροσίνι χαρακτηρίζεται από ρέουσα, ιδιαίτερα μελωδική μουσική, σκηνές με έντονη θεατρικότητα και ένα ποιητικό κείμενο με διαρκείς ανατροπές.

Το ποιητικό κείμενο βασίζεται φυσικά στο γνωστό παραμύθι του Σαρλ Περό, έχει όμως και κρίσιμες διαφορές, οι οποίες σχετίζονται με την εποχή που γράφηκε το έργο. Ήταν τότε αδιανόητο η πρωταγωνίστρια να δείξει επί σκηνής τις γάμπες της, κι έτσι δεν υπάρχει γοβάκι στο έργο: ο πρίγκιπας βρίσκει την αγαπημένη του χάρη σε ένα βραχιόλι. Στο κέντρο της υπόθεσης βρίσκεται η Αντζελίνα, θετή κόρη του Ντον Μανίφικο, την οποία η οικογένειά της φωνάζει Σταχτοπούτα.

Παραμελημένη και κατατρεγμένη από τον πατριό και τις άσχημες κόρες του, η Αντζελίνα ερωτεύεται τον πρίγκιπα Ντον Ραμίρο, προτού πάει καλεσμένη του στο χορό -δηλαδή, χωρίς τα φτιασίδια της κοσμικής περιβολής- και χωρίς καν να γνωρίζει την κοινωνική του θέση. Ο πρίγκιπας εκτιμά την καλοσύνη της και μετά από περιπέτειες, τη νυμφεύεται.

Ο Ροσίνι και ο λιμπρετίστας του, Γιάκοπο Φερρέτι αφαιρούν το στοιχείο της μαγικής παρεμβολής κάνοντας έτσι ξεκάθαρο ότι τα **ψυχικά χαρίσματα**, η **καλόψυχη στάση**, το **θάρος**, ο **δυναμισμός** και η **γεναιοδωρία** της Σταχτοπούτας, αποτελούν **εφελτήριο** για την **προσωπική** και **κοινωνική** της **επιτυχία**. Η ηρωίδα του Ροσίνι αποτελεί ένα

φωτεινό παράδειγμα των αξιών του Διαφωτισμού: το άτομο είναι υπεύθυνο για τη ροή της προσωπικής του ιστορίας και μέσα από τις πράξεις του και την καλόψυχη στάση απέναντι στη ζωή έχει τη δύναμη να εκτοπίσει το σκότος των κακουχιών.

Ρίτσαρντ Ρέντγκρεϊβ (1804-1888): Σταχτοπούτα.

Στην καταληκτική σκηνή της όπερας, η Σταχτοπούτα κάνει μια μεγάλη έκκληση προς τον Πρίγκιπα να συγχωρεθούν ο πατριός της κι οι κόρες του. Η παραμυθένια μεταμόρφωση της Σταχτοπούτας ολοκληρώνεται, καθώς μπαίνει στην αίθουσα του θρόνου με θρίαμβο. Η Ρουμάνα μεσόφωνη Ρουζάντρα Ντόνος ερμηνεύει την άρια από το φινάλε της «Σταχτοπούτας» από παράσταση του 2005 στο Φεστιβάλ του Γκλάιντενμπουργκ με μαέστρο τον Βλάντιμιρ Γιουρόφσκι.

[ΡΟΣΙΝΙ Η Σταχτοπούτα. Άρια 'Nacqui all'affanno - Γεννήθηκα μέσα στη λύπη' Ρουζάντρα Ντόνος.mp4](#)

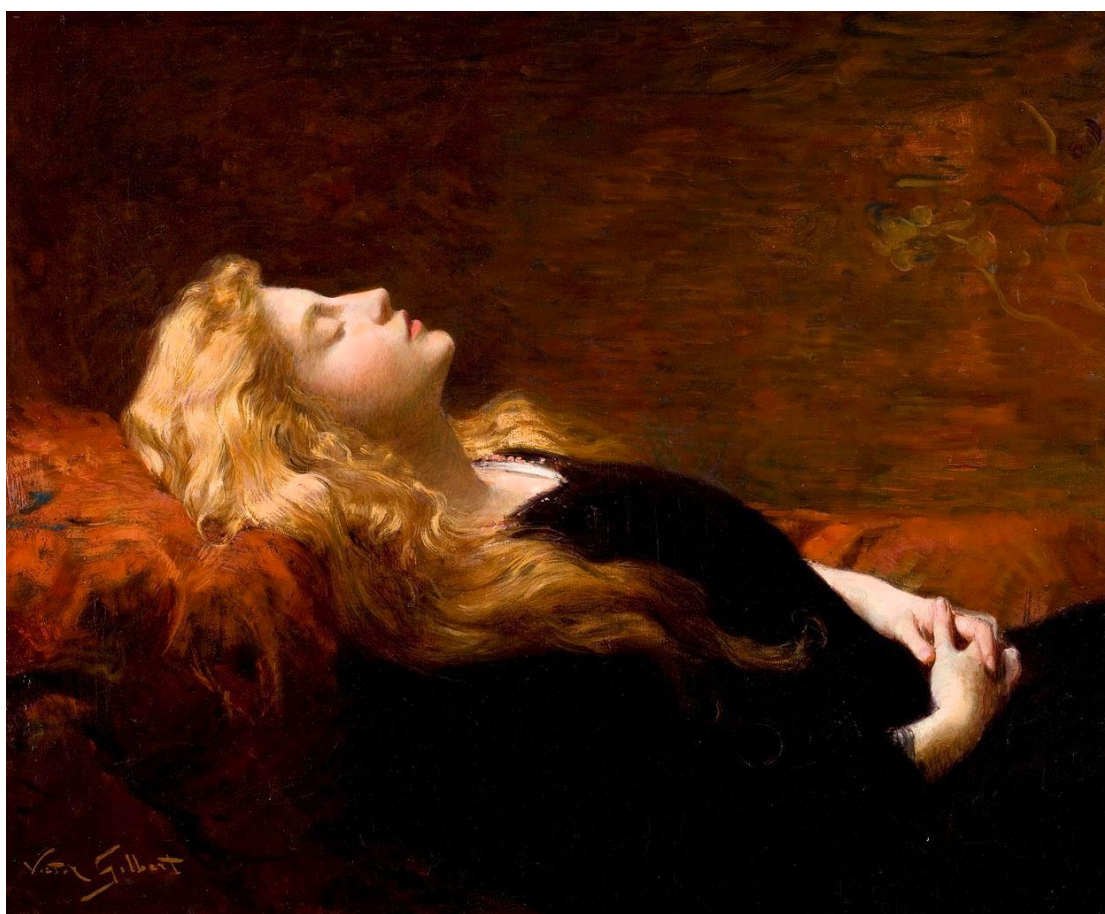
Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφκι : «Η Ωραία Κοιμωμένη» Μπαλέτο σε τρεις πράξεις

Η χορευτική εκδοχή του διάσημου παραμυθιού του Σαρλ Περό, όπως τη μελοποίησε ο Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι, πρωτοπαρουσιάστηκε το 1890 στην Αγία

Πετρούπολη και από τότε μέχρι σήμερα παραμένει εξαιρετικά δημοφιλής σε ολόκληρο τον κόσμο.

Ο συνθέτης εμπότισε την παραμυθένια πλοκή του μπαλέτου με έντονα συναισθήματα, ενσωματώνοντας μια **ανθρώπινη ιστορία**, μια ιστορία γεμάτη συγκίνηση και περιπέτεια, μια ιστορία με κινδύνους αλλά και θάρρος, που τελικά έχει αίσιο τέλος χάρη στη δύναμη της αγάπης.

Ο βασιλιάς και η βασίλισσα καλούν όλες τις νεράιδες και τις μάγισσες να γίνουν νονές στα βαφτίσια της πρωτότοκης κόρης τους, της πριγκίπισσας Αυγής. Ξεχνούν όμως να καλέσουν τη μάγισσα Καραμπός. Την ώρα της βάφτισης κι ενώ οι νεράιδες προσφέρουν η καθεμιά και από μία αρετή στο μωρό, καταφθάνει η Καραμπός πολύ θυμωμένη και ρίχνει μία φοβερή κατάρα στην Αυγή. Στα 16α γενέθλιά της, θα τρυπήσει το δάχτυλό της μ' ένα αδράχτι κι αυτό θα την οδηγήσει στο θάνατο! Όμως επεμβαίνει η καλή νεράιδα Πασχαλιά, που δεν έχει δώσει ακόμη τη δική της ευχή και αλλάζει την κατάρα της Καραμπός: η Αυγή δεν θα πεθάνει αλλά θα πέσει σε βαθύ ύπνο. Μαζί της και όλο το παλάτι. Ύστερα από εκατό χρόνια θα την ξυπνήσει ένας πρίγκηπας με το φιλί του και θα την νυμφευτεί.

Βικτόρ Γκαμπριέλ Ζιλμπέρ (1847-1933) : Η Ωραία Κοιμωμένη

Στην Πρώτη Σκηνή της Δεύτερης Πράξης του μπαλέτου, η νεράιδα Πασχαλιά, μέσα από ένα όνειρο, οδηγεί τον πρίγκιπα Ποθητό στην πριγκίπισσα Αυγή, ενημερώνοντάς τον για αυτό που της συνέβη. Η μορφή αυτής της υπέροχης πριγκίπισσας κάνει τον νεαρό πρίγκιπα να την ερωτευτεί. Μόλις τελειώσει το όνειρο, στο απόσπασμα που ακούμε με τον τίτλο «Πανόραμα», ο πρίγκιπας κατευθύνεται από τη νεράιδα μέσα απ' το μαγεμένο δάσος στο μαγεμένο κάστρο που κοιμάται η Αυγή για να την ψάξει. Η μουσική αποδίδει με μοναδική συγκίνηση το γλυκό ρομαντικό πάθος του πρίγκιπα και την αδημονία του να ανακαλύψει την Αυγή. Την Ορχήστρα της Φιλαδέλφειας διευθύνει ο Ευγένιος Όρμαντι.

[ΤΣΑΪΚΟΦΣΚΙ Πανόραμα από την Ωραία Κοιμωμένη \(αρ. 17 από τη Β' Πράξη\) - Ορχήστρα της Φιλαδέλφειας, Ευγένιος Όρμαντι.mp3](#)

Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ: «Σεχραζάντ» Συμφωνική Σουίτα (1888)

Η Συμφωνική Σουίτα του **Νικολάι Ρίμσκι – Κόρσακοφ** (1844-1908), που βασίζεται στην πασίγνωστη αραβική συλλογή ανατολίτικων ιστοριών με τίτλο «**Χίλιες και μία νύχτες**», συγκαταλέγεται στα πιο γνωστά έργα του σπουδαίου και επιδραστικού αυτού Ρώσου συνθέτη, που θεωρείται ένας από τους κορυφαίους **ενορχηστρωτές** όλων των εποχών. Διετέλεσε δάσκαλος αρμονίας και ενορχήστρωσης και καθηγητής σύνθεσης στο Ωδείο της Αγίας Πετρούπολης.

Η Σεχραζάντ είναι η κόρη του βεζύρη, η οποία παντρεύεται τον θηριώδη σουλτάνο Σαχριάρ, με σκοπό να τον εξημερώσει. Ο Σαχριάρ παντρεύεται κάθε μέρα και από μια γυναίκα και την επομένη τη σκοτώνει ως αντίποινα για μια γυναίκα που τον πρόδωσε στο παρελθόν. Την πρώτη νύχτα του γάμου της, η Σεχραζάντ διηγείται στον σύζυγό της μια ιστορία τόσο συναρπαστική, ώστε ο σουλτάνος, περίεργος να γνωρίσει τη συνέχειά της, αναβάλλει την εκτέλεσή της μέχρι την επομένη. Έτσι, η Σεχραζάντ συνεχίζει κάθε βράδυ τις ιστορίες της, που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τον Αλαντίν, τον Αλή-Μπαμπά και τους σαράντα κλέφτες, τον Σεβάχ τον Θαλασσινό, για χίλιες και μία νύχτες, μέχρις ότου ο αλλόκοτος σουλτάνος ανακτά την πίστη του στη ζωή και τους ανθρώπους και εγκαταλείπει το απάνθρωπο σχέδιό του, ανακαλώντας τον τρομερό όρκο που είχε πάρει.

Θα ακούσουμε απόσπασμα και την κατάληξη του 4^{ου} και τελευταίου μέρους της σουίτας, το οποίο, ολόκληρο, έχει τον τίτλο «Γιορτή στη Βαγδάτη. Η Θάλασσα. Το πλοίο προσκρούει σ' έναν βράχο κάτω από έναν μπρούτζινο ιππέα. Κατάληξη». Από ηχογράφηση του 1964 θα απολαύσουμε την εκτέλεση της Συμφωνικής Ορχήστρας του Λονδίνου με τον Έριχ Γκρούενμπεργκ σόλο βιολί και τη γοητευτικά "πειραγμένη" στην ενορχήστρωσή της ερμηνεία του μαέστρου Λέοπολντ Στοκόφσκι με το στοιχειωτικά όμορφο, ανατολίτικο μουσικό θέμα της Σεχραζάντ στο βιολί να κλείνει το έργο.

ΡΙΜΣΚΙ-ΚΟΡΣΑΚΟΦ 4ο μέρος της Σεχραζάντ (Θαλασσινό ναυάγιο και κατάληξη του έργου) Συμφωνική Ορχήστρα του Λονδίνου, Λέοπολντ Στοκόφσκι.mp3

Σοφί Γκένγκεμπρ Άντερσον (1823-1903): Σεχραζάντ

Η δημιουργός αυτού του πίνακα είναι μια Βρετανίδα καλλιτέχνης της βικτωριανής περιόδου γεννημένη στη Γαλλία, με μεγάλη επιρροή από τον νεοκλασικισμό και τον προ-ραφαηλισμό. Δημιούργησε ένα πορτρέτο της Σεχραζάντ που την

δείχνει στολισμένη με πολύτιμα, βαριά υφάσματα και χρυσά κοσμήματα. Η έκφρασή της είναι γαλήνια και μετρημένη, σαν **γυναίκα που έχει τον έλεγχο**. Είναι εμφανής η αντίθεση από κάποιες άλλες εικόνες της ίδιας περιόδου από άνδρες καλλιτέχνες που δείχνουν φιγούρες όπως η προηγηθείσα Ωραία Κοιμωμένη σε βαθύ ύπνο, περιμένοντας έναν πρίγκιπα να τη σώσει.

Ζακ Όφενμπαχ : Τα Παραμύθια του Χόφμαν

Τα «*Παραμύθια του Χόφμαν*» του Ζακ Όφενμπαχ είναι μια από τις δημοφιλέστερες γαλλικές όπερες. Πρόκειται για μια δραματική όπερα γεμάτη υπέροχες μελωδίες. Στα «*Παραμύθια*», ο Όφενμπαχ δεν ξεχνά ούτε την πνευματώδη ούτε την περιπαικτική πλευρά του, ενώ, όπως και στα άλλα έργα του, είναι σκανδαλωδώς μελωδικός και γεμάτος αστείρευτη έμπνευση. Στο έργο αυτό, ο συνθέτης βάζει δίπλα δίπλα τη χαρούμενη διάθεση του ποιητή Χόφμαν με τη ρωγμή εκείνη που αφήνει να φανεί ότι ο χαρακτήρας του ποιητή δεν είναι μόνο αυτό που φαίνεται εκ πρώτης όψεως. Και παρά το γεγονός ότι ο συνθέτης δίνει πάντα προτεραιότητα στη μελωδία, εντούτοις η αρμονική του γραφή μοιάζει να σκιαγραφεί με ακρίβεια τους χαρακτήρες και τις καταστάσεις.

Το λιμπρέτο του Ζυλ Μπαρμπιέ βασίζεται σε ιστορίες του πολυτάλαντου Γερμανού συγγραφέα και συνθέτη Ε.Τ.Α. Χόφμαν, τον οποίο ο Μπαρμπιέ έχει μετατρέψει σε πρωταγωνιστή της όπερας. Τρεις γυναικείες μορφές, η άψυχη κούκλα Ολύμπια, η σοβαρά ασθενής τραγουδίστρια Αντωνία και η εταίρα Τζουλιέττα, διαθέτουν η καθεμιά ορισμένα από τα στοιχεία που συνθέτουν την πριμαντόνα Στέλλα, τη γυναίκα με την οποία είναι ερωτευμένος ο Χόφμαν. Τον έρωτα που αισθάνεται για καθεμιά δυναμιτίζει κάθε φορά ένας ώριμος άνδρας, τρεις διαφορετικές προσωπικότητες, ο Κοππέλιους, ο Δρ Μιράκλ και ο Νταπερτούτο, τα χαρακτηριστικά των οποίων συγκεντρώνει ο εύπορος Λιντόρφ, πλάι στον οποίο φεύγει στο τέλος της όπερας η Στέλλα, αφήνοντας τον Χόφμαν σε απόγνωση.

Τα «*Παραμύθια του Χόφμαν*» είναι η τελευταία όπερα του Ζακ Όφενμπαχ, την οποία ο συνθέτης δεν κατάφερε να ολοκληρώσει πριν τον θάνατό του, το 1880. Το έργο, που συμπλήρωσε ο συνθέτης Ερνέστ Γκιρώ, γνώρισε τεράστια επιτυχία στην παγκόσμια πρεμιέρα του τον Φεβρουάριο του 1881 στην Οπερά Κομίκ του Παρισιού. Από την πρώτη παρουσίαση του έργου στα τέλη του 19ου αιώνα έως και το 2010 που ανακαλύφθηκε στα αρχεία της Οπερά Κομίκ υλικό που θεωρούνταν κατεστραμμένο, πραγματοποιήθηκαν επίπονες και μακρόχρονες εργασίες αποκατάστασης της παρτιτούρας, άλλοτε για να μελοποιηθούν επιπλέον διάλογοι, άλλοτε για να προστεθούν νέα μέρη στο έργο, ακόμα και για την αλλαγή

της σειράς των πράξεων του έργου. Σε ό,τι αφορά τον επίλογο του έργου, καθώς από τον Όφενμπαχ σώζονται μόνο προσχέδια και σκέψεις, στην ουσία κάθε λυρικό θέατρο αποφασίζει το φινάλε του έργου, βασιζόμενο σε μια από τις πολλές διαφορετικές εκδοχές.

Πιερ Ογκιστ Λαμί (;) : Η Ολύμπια από τα «Παραμύθια του Χόφμαν» του Ζακ Όφενμπαχ. Εικονογραφία από την πρεμιέρα του 1881.

Στην πρώτη του περιπέτεια, ο Χόφμαν ερωτεύεται μία μηχανική κούκλα σε ανθρώπινο μέγεθος, την Ολύμπια, η οποία έμοιαζε με ζωντανή. Την κούκλα αυτή είχε φτιάξει ο εκκεντρικός εφευρέτης Σπαλλαντσάνι με τη βοήθεια του μάγου Κοππέλιους. Ο Χόφμαν μπαίνει στο σπίτι του Σπαλλαντσάνι λέγοντας πως είναι τάχα σπουδαστής που θέλει να ωφεληθεί από τη σοφία του. Ο μάγος Κοππέλιους πείθει τον ποιητή να φορέσει κάτι μαγικά γυαλιά όταν θα κοιτάει την Ολύμπια.

Ύστερα από λίγο καιρό ο Σπαλλαντσάνι διοργανώνει μια γιορτή στο σπίτι του, όπου η Ολύμπια τραγουδάει. Όλοι καταλαβαίνουν ότι πρόκειται για μία κουρδιστή κούκλα εκτός από τον Χόφμαν που φορά τα μαγικά γυαλιά. Ακόμα κι όταν η Ολύμπια σταματά το τραγούδι μέχρι να την ξανακουρδίσει ο υπηρέτης Κοσενίλ, ο ποιητής συνεχίζει να μη βλέπει την πραγματικότητα.

Από τη γενική δοκιμή παράστασης της Μητροπολιτικής Όπερας της Νέας Υόρκης το 2015, θα παρακολουθήσουμε απόσπασμα από το δεξιότεχνικό τραγούδι της κούκλας-άρια της Ολύμπιας “Les oiseaux dans la charmille – Τα πουλιά στην κληματαριά” με την κολορατούρα σοπράνο Έριν Μόρλεϊ και μαέστρο τον Ιβς Άμπελ.

Ιδού η μετάφραση του επιλεγμένου αποσπάσματος της άριας

Tout ce qui chante et résonne
Et soupire, tour à tour,
Emeut son coeur qui frissonne d'amour!

Ah! Voilà la chanson mignonne
La chanson d' Olympia! Ah!

Ό,τι τραγουδάει και αντηχεί
Κι αναστενάζει με τη σειρά του
Συγκινεί την καρδιά του που τρέμει από αγάπη!
Αχ! Εδώ είναι το χαριτωμένο τραγούδι,
το τραγούδι της Ολύμπιας! Αχ!

[ΟΦΕΝΜΠΑΧ Τα Παραμύθια του Χόφμαν Απόσπασμα από το Τραγούδι της Κούκλας. Έριν Μόρλεϊ, Μητροπολιτική Όπερα της Νέας Υόρκης, Ιβς Άμπελ.mp4](#)

Μορίς Ραβέλ: Η Μάνα μου η Χήνα. Μουσική σύνθεση εμπνευσμένη από παιδικά παραμύθια των Σαρλ Περό, Μαντάμ ντ' Ολνουά και Λε Πρινς ντε Μπομόν.

Το έργο γνώρισε πολλές μεταμορφώσεις. Αρχικά γράφτηκε για πιάνο και τέσσερα χέρια για τα δυο πιτσιρίκια της οικογένειας Γκοντέμπσκι, με την οποία ο συνθέτης διατηρούσε στενή φιλία. Η Μιμί και ο Ζαν, ηλικίας 6 και 7 ετών αντίστοιχα, παρότι γνώριζαν καλό πιάνο, πανικοβλήθηκαν από τη δυσκολία του εγχειρήματος και την πρώτη εκτέλεση του έργου ανέλαβαν δύο επαγγελματίες πιανίστριες, η Ζαν Λελέ και η Ζενεβιέβ Ντιρονί στις 20 Απριλίου 1910 στο Παρίσι.

Στη συνέχεια, ο Ραβέλ παρουσίασε εκδοχές του έργου για σόλο πιάνο, σουίτα για ορχήστρα (1911) και μπαλέτο (1910). Η εκδοχή για ορχήστρα είναι αυτή που ακούγεται συχνότερα στις μέρες μας και διατηρεί το έργο στην επικαιρότητα.

Αποτελείται από πέντε μέρη, το τελευταίο από τα οποία φέρει τον τίτλο «Ο Νεραϊδόκηπος».

Το μέρος αυτό ξεκινά με μια ανασύνθεση του θέματος έναρξης όλου του έργου που μεταφέρεται στα έγχορδα σε τριπλό μέτρο και οδηγεί στον «Νεραϊδόκηπο» με τον λαμπρό συνδυασμό τσελέστα, άρπας και σόλου βιολί. Αυτή η βασική λεπτή και μυστηριώδης «νεραϊδίσια μουσική» οδηγείται σε μια μεγαλειώδη αποθέωση με πλήρη ορχήστρα, καθώς η Ωραία Κοιμωμένη που είχε προηγηθεί στο έργο, ανοίγει τα μάτια της.

Ακούμε τον «Νεραϊδόκηπο» από ηχογράφηση της Βασιλικής Ορχήστρας Κοντσέρτγκεμπαου του Άμστερνταμ με μαέστρο τον Κάρλο-Μαρία Τζουλίνι, το 1989.

[ΡΑΒΕΛ Ο Νεραϊδόκηπος από την ορχηστρική σουίτα Η Μάνα μου η Χήνα. Βασιλική Ορχήστρα Κοντσέρτγκεμπαου Άμστερνταμ, Κάρλο-Μαρία Τζουλίνι.mp3](#)

Η βικτωριανή περίοδος είναι μια εποχή κατά την οποία βλέπουμε περισσότερη προσοχή στα παιδιά ως μέλη της κοινωνίας· επομένως φαίνεται αναμενόμενο το ότι κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, τα παραμύθια αρχίζουν να αυξάνονται σε δημοτικότητα. «Στη βικτωριανή περίοδο, [οι πίνακες με νεράιδες] εκρήγνυνται ως είδος», λέει ο Δρ Μάικλ Νιούτον, λέκτορας στο Πανεπιστήμιο του Λάιντεν και συγγραφέας του βιβλίου «Βικτωριανά Παραμύθια». «Υπάρχει αυτός ο τεράστιος οπτικός αντίκτυπος σε σχέση με τα παραμύθια και τις νεράιδες... Τα βικτωριανά βιβλία παραμυθιών ήταν πολύ συχνά πολύ όμορφα βιβλία τέχνης».

Έντουαρντ Ρόμπερτ Χιουζ (1851-1914): Η παραμονή του μεσοκαλόκαιρου (1908)

Πρόκειται για ένα θρυλικό και εμπνευσμένο έργο μυστηρίου και φαντασίας που αποτυπώνει επιδέξια την ουσία των βικτωριανών παραμυθιών σε μια περίοδο που η δημοτικότητά τους ήταν σε άνοδο. Ο Χιουζ ταυτίστηκε έντονα με το σχετικό

κίνημα, επειδή ο θεός του ήταν ο προ-ραφαηλίτης καλλιτέχνης Άρθουρ Χιουζ. Ο Χιουζ, ένας πολύ γνωστός και σεβαστός καλλιτέχνης στην εποχή του, είχε μια προσοδοφόρα σταδιοδρομία δημιουργώντας εικονικές ομοιότητες μελών της τότε κοινωνίας και ασχολούμενος με το τότε μοντέρνο μέσο της ακουαρέλας· ειδικεύτηκε σε περίτεχνους, τολμηρούς πίνακες με μυθολογικά, θρυλικά και λογοτεχνικά θέματα και πρόσωπα.

Ας κλείσουμε τώρα την άσκησή μας με ένα παραμύθι λυπητερό.

Λάμπρου Πορφύρα: Το στερνό παραμύθι

Ο Λάμπρος Πορφύρας παρουσιάζει με παραμυθικό τρόπο το τέλος του πιο συμπαθητικού και πιο οικογένειας, της γιαγιάς. Έτσι, η τόσο συνδυασμένη με τα παραμύθια και τα εγγονάκια γιαγιά συνακολουθεί στους ουρανούς μέσα σε ένα πραγματικό παραμύθι-ποίημα, που αυτήν τη φορά δεν το εγγονάκι της. Το ποίημα ανήκει στη συλλογή που φέρει τον τίτλο «Σκιές».

Πήραν στρατί στρατί το μονοπάτι
βασίλοπούλες και καλοκυράδες,
από τις ξένες χώρες βασιλιάδες
και καβαλάρηδες απάνω στ' άτι.

Και γύρω στις γιαγιάς μου το κρεβάτι,
ανάμεσα από δυο χλωμές λαμπάδες
περνούσανε και σαν τραγουδιστάδες
τής τραγουδούσαν —ποιος το ξέρει— κάτι.

Κανείς για της γιαγιάς μου την αγάπη,
δε σκότωσε το Δράκο ή τον Αράπη,
και να της φέρει αθάνατο νερό.

Η μάνα μου είχε γονατίσει κάτω·
μ' απάνω —μια φορά κι έναν καιρό—
ο Αρχάγγελος χτυπούσε τα φτερά του.

*άτι: άλογο

*ο Αρχάγγελος: Αρχάγγελοι στη χριστιανική θρησκεία είναι ο Γαβριήλ και ο Μιχαήλ. Ο Μιχαήλ είναι ο άγγελος του θανάτου, ο ψυχοπομπός, αυτός δηλαδή που οδηγεί τις ψυχές στους ουρανούς.

*χτυπούσε τα φτερά του: η φράση απηχεί τη λαϊκή δοξασία ότι ο άγγελος χτυπά τα φτερά του την ώρα που βγαίνει η ψυχή (σχετικές οι εκφραστικές λέξεις του λαού «αγγελόσκιασμα», «αγγελόκρουσμα», «αγγελοχτύπημα» ή και απλώς «αγγελικό», που αποδίδουν το ψυχορράγημα, το ξεψύχισμα).

Το μοτίβο του θανάτου κυριαρχεί στο παραπάνω σονέτο «Το στερνό παραμύθι». Είναι το γεγονός του θανάτου ιδωμένο με τα μάτια του μικρού παιδιού, που αδυνατεί να συλλάβει το μυστήριο του θανάτου. Καθώς αντικρίζει το λείψανο της καλοσυνάτης γιαγιάς, που του ομόρφαινε τα παιδικά του χρόνια με τα γεμάτα περιπέτειες παραμύθια της, απορεί πώς τα υπερφυσικά όντα —δράκοι και αράπηδες— που διέθεταν δύναμη υπεράνθρωπη και μαγική, δεν κατάφεραν να νικήσουν τον χάροντα και να κρατήσουν στη ζωή την αγαπημένη του γιαγιά...

Το συγκλονιστικό περιστατικό αναστάτωσε το μικρό παιδί, καθώς μπερδεύεται στο μυαλό του **το παραμύθι** με τη **σκληρή πραγματικότητα**. Έτσι αυτό ήταν πια «το στερνό παραμύθι» όχι μόνο γιατί το στόμα της γιαγιάς βουβάθηκε οριστικά, αλλά γιατί η παιδική πλάνη ότι η γιαγιά επικοινωνούσε τόσο άνετα με δράκους και αράπηδες, θα μείνει άτρωτη από τον χρόνο και τον θάνατο. **Το παιδί προσγειώθηκε από τον παιδικό παραμυθένιο κόσμο στην σκληρή ανθρώπινη πραγματικότητα.**

Από την άποψη της **λυρικής διάθεσης**, αξίζει να μνημονεύσουμε τον Πορφύρα και το λιγοστό έργο του: μια ποιητική συλλογή «Σκιές» (1920) και μια οψίτυπη, «Οι μουσικές φωνές» (1934). Ρέμβη, νοσταλγία, μελαγχολία, είναι τα φυσικά θέματα της ποίησής του, που είναι πάντα ευγενική, σεμνή, δοσμένη σε μισόλογα και αποχρώσεις. Όταν πάει να υψώσει την φωνή του, ο λυρισμός φεύγει. Αυτός ο μετριοπαθής ποιητής, που πέρασε τη ζωή του αποτραβηγμένος και χωρίς φιλοδοξίες, στις ταβέρνες της Πειραιϊκής, κατάφερε όσο λίγοι συνομήλικοί του να εκφράσει τη **μελαγχολία της γενιάς του**. Χάρη σε μια γλώσσα ουσιαστική που δεν επιδιώκει σύνθετες λέξεις, ηχηρά επίθετα, και στο ανεπιτήδευτο των παραστάσεών του, κατέδειξε τον τρόπο με τον οποίο το ημίφως του συμβολισμού μπορούσε να εγκλιματιστεί με φυσικότητα στην Ελλάδα και να αποκτήσει γνήσια ελληνική ιθαγένεια (Μάριο Βίτι: Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 2003, 323).